

El declivi dels amfibis

Quant temps fa que no hem sentit un concert de granotes al capvespre? Quant temps fa que no hem vist l'àgil reineta saltironejar entre les herbes molles, la salamandra avançar a poc a poc entre la fullaraca del sòl humit o el tritó verd, fantàstic com el drac gaudi-nià del parc Güell, nedar a la bassa?

Corren mals temps per als amfibis. A nivell mundial, un terç de les espècies d'amfibis estan catalogades com a vulnerables o amenaçades d'extinció. L'ocupació humana provoca canvis globals a la Terra i una acceleració de la taxa d'extinció, però cap gran grup ho pateix de manera tan alarmant com els amfibis.

És ben sabut, els amfibis crien a l'aigua dolça de basses i tolls, on creixen els capgrossos. Les granotes i gripaus són molt prolífics. Una sola femella de gripau corredor, l'espècie d'amfibi més comuna a Manresa, pon en una bassa milers d'ous agrupats en llargs cordons. En condicions ben naturals, les poblacions d'amfibis d'un lloc tenen grans alts i baixos en funció de l'èxit reproductiu aconseguit aquella temporada. Un any n'hi ha ben pocs, al següent molts i a l'altre ni pocs ni molts; però la població es manté fixada al lloc. L'oscil·lació de les poblacions és un fenomen propi de la majoria d'espècies prolífiques i de vida curta, ja siguin ratolins, conills, lèmings de l'Àrtic o amfibis. Fins aquí, cap problema, més enllà del fet que l'oscil·lació de les poblacions emmascara un problema ben real.

A molts llocs, moltes poblacions locals d'amfibis han entrat en una dinàmica negativa, ja no hi ha anys bons i acaben per desaparèixer. Per a qualsevol població d'éssers vius, la reproducció és la fase més crítica i delicada; els amfibis no en són pas l'excepció. La comunitat científica dona per fet que la raó bàsica del declivi mundial dels amfibis és el deteriorament del seu hàbitat aquàtic, tant pel que fa a la quantitat com a la seva qualitat. Fixem-nos com això passa aquí.

Abans totes les explotacions agrícoles o ramaderes tenien basses i abeuradors, o com a mínim pous i cisternes. Ara l'aigua circula en tubs i s'emmagatzema en dipòsits tancats, piscines particulars o basses artificialitzades i impermeabilitzades, inútils per als amfibis. El major ús de l'aigua per la gent arreu fa que en quedi menys de disponible a la natura, quasi no en queda per a les granotes.

L'escalfament global i la freqüència dels períodes eixuts perjudiquen especialment els amfibis. Alguns anys, la majoria de postes es poden perdre per complet en assecar-se els tolls. Si els anys dolents es repeteixen, a nivell local les poblacions s'extingeixen.

Punts d'aigua deixen de ser adequats per als amfibis per culpa de les barreres imposades per la urbanització dels voltants i de la proliferació de camins i carreteres on els amfibis moren atropellats. L'endemà d'un dia de pluja, els cadàvers aixafats de gripaus i salamandres es troben als camins rurals.

Els amfibis no toleren la contaminació industrial de l'aigua, no viuen en aigua salinitzada, ni contaminada per pesticides o per nitrats, ni en aigua clorada.

I encara hi ha una altra gran causa directa contra la reproducció dels amfibis: la introducció de peixos i la proliferació del cranc americà. Moltes espècies de peixos d'aigua dolça, tant autòctones com al·lòctones –la carpa daurada, el peix sol, el peix gat...– depreden els ous i els capgrossos. Els peixos es busquen la vida als rius i rieres, on tenen el seu hàbitat. Si s'introdueixen a les basses, on pels seus propis mit-

jans mai arribarien, s'impedeix la funció de les basses com a viver d'amfibis.

A l'entorn de Manresa, la població abundosa de cranc americà constitueix un formidable enemic contra els amfibis. El comportament del cranc americà s'assembla més al d'un amfibi que al d'un peix, ja que surt de l'aigua, camina distàncies curtes i colonitza tota mena de punts d'aigua propers, no només nous torrents, sinó també canals i basses. Les basses naturals que en teoria serien més favorables als amfibis es concentren a la vall, prop de rius i rieres. Però moltes d'elles estan ja ocupades pel cranc, voraç i armat amb pinces potents, que no deixarà escapar la posta d'ous, ni cap dels ja improbables capgrossos.

A la veïna comarca d'Osona fa deu anys que funciona el Projecte Basses, del Grup de Naturalistes d'Osona, amb l'objectiu de posar remei a la regressió dels amfibis. D'una banda es manté un cens de les basses agrícoles de la comarca, amb una fitxa de cadascuna amb les dades –localització, propietat, mides, tipus de fons, condicions...– i el detall de quines espècies d'amfibis s'hi han observat cada any. De l'altra s'han restaurat algunes basses per fer-les més adequades per a la cria d'amfibis i per a les plantes aquàtiques, sense que per això perdin el seu ús habitual a la finca. Les feines han consistit a engrandir-les o a suavitzar-ne els pendents, instal·lar xarxes damunt la lona impermeable de basses amb parets massa dretes, perquè els tritons puguin pujar-hi com si fossin escales, o voltar-les de tanques per evitar l'entrada del bestiar amb el consegüent trepig del fons i l'enterboliment i l'eutrofització de l'aigua. Al Bages ens caldria aprendre d'aquesta experiència. ■

Fotos pàgina esquerra:

Les sis espècies d'amfibis més comunes al Bages, d'esquerra a dreta i de dalt a baix:

-La salamandra viu als boscos obacs, prop de torrents i fonts. A l'esquerra, un capgròs a la font de la canal de la Llum de Montserrat; a la dreta, un adult.

-La reineta meridional és una minúscula granoteta de pell llisa, color verd lluent i dits molt llargs acabats en ventosa adherent, capaç d'enfilar-se per tot arreu. La seva parenta propera, la reineta septentrional, es creu extingida darrerament a Catalunya.

-El gripauet, d'aspecte a mig camí entre una granota i un gripau, s'identifica pel puntejat verd al dors. Se'l troba a vegades als pous i dipòsits d'aigua.

-El gripau corredor s'amaga sota les pedres de dia i surt al capvespre, quan se sent raucar. No salta, sinó que es mou en corregudes curtes. A l'esquerra, els cordons d'ous de gripau corredor en una cadolla de la riera de Mura, on no corren perill de ser menjats pels peixos, però s'arrisquen a la dessecació. A la dreta, un gripau corredor adult excepcionalment gros.

-El gripau comú, semblant al corredor tant per les formes com pels costums, se'n diferencia perquè no té la línia lateral dorsal clara, pels seus ulls de color de coure i perquè aquest sí que pot saltar.

-La granota verda té predilecció per les basses plenes de plantes aquàtiques. No se n'allunya mai massa i, quan nota el més mínim perill, salta de la riba cap a l'aigua. Xof!